

Širom otvorene oči

Cet, 08/12/05

VREME, Van rubrike

str. 22

INTERVJU: DR DUBRAVKA STOJANOVIĆ

Širom otvorene oči

"Vreme": U čemu se ogleda kriza u nastavi istorije u svim balkanskim zemljama?

DUBRAVKA STOJANOVIĆ: Prvi projekat koji je pokrenuo Centar za demokratiju i pomirenje iz Soluna, još 1999. godine, bila je uporedna analiza udžbenika istorije svih balkanskih zemalja. Uzeli smo tada najkontroverznije događaje naše zajedničke istorije i analizirali ih u svim udžbenicima "zainteresovanih zemalja". To je za mene, kao istoričara, bilo neverovatno iskustvo. Shvatili smo da su interpretacije istih događaja iz prošlosti toliko različite od zemlje do zemlje da kad bismo pravili neko takmičenje, teško da bi učesnici mogli da prepoznaju da se radi o istoj pojavi. Dakle, ne samo što malo znamo jedni o drugima nego je to malo što znamo gotovo nepopravljivo sukobljeno. I onda, naravno, kad dođe do konflikta, ta strastima začinjena istorija postaje izvrsna hrana za mržnju, ona postaje opravdanje za sve. Analizirajući sve udžbenike videli smo da svi balkanski narodi grade o sebi i o drugima istu šemu - mi nikome ništa nažao nismo uradili, nikada nismo vodili osvajачke ratove, a svi susedi su nas, 'ničim izazvani', oduvek mrzeli, zabadali nam nož u leđa, kad nam je najteže. Karikiram, ali to je u osnovi takvog načina mišljenja o 'nama' i o 'drugima'. Tako formirano viđenje svog položaja u najranijem detinjstvu nužno pomaže opstajavanju nekih oblika autoritarnog razumevanja sveta, i onda, kad je to potrebno, ta nakaradna "znanja" vrlo je lako zloupotrebili.

Kako ove knjige pomažu da se to prevaziđe?

Kad smo shvatili da je istorija skoro u svim zemljama Balkana neka vrsta "predvojničke obuke", počeli smo da razmišljamo kako da se to prevaziđe. Jedna mogućnost je nametanje nove "zajedničke istine". Kao, neko propiše šta treba o kom istorijskom događaju misliti

i onda to usvajamo kao novu mantru. Tako nešto, međutim, nije moguće. U shvatanju istorije ni naredba ni konsenzus nisu mogući! Ali, jeste moguće obavestiti đake u školama o tome kako isti problem vide susedni narodi. Prihvatiti legitimnost

drugačijeg mišljenja bio bi već velik korak u obrazovanju za demokratiju. Zbog toga su kao teme ovih istorijskih čitanki i uzete najbolnije zajedničke balkanske teme - Osmansko carstvo, nastanak nacionalnih država, balkanski ratovi i Drugi svetski rat. Smisao i jeste u tome da se pokaže da je moguć racionalan i kritički pristup istoriji, čak i onda kada su u pitanju najosetljivije teme.

Sigurno je dolazilo do sporova među istoričarima dok ste radili na pripremi ovih knjiga. Kako ste ih rešavali?

Glavni metodološki pristup za koji smo se mi opredelili jeste multiperspektivnost. Dakle, najvažnije je jedan događaj prikazati iz što više uglova, pokazati koliko različitih mišljenja može izazvati jedan istorijski fenomen. I tako smo rešavali sve probleme. Dakle, nismo sudije, ni tužioci, a ni advokati. Nismo ni pokušavali da dođemo do "zajedničkog stava" o Stepincu sa kolegama iz Hrvatske, već smo rekli da su viđenja različita. Time se uvodi racionalan odnos prema prošlosti, a verujem i prema sadašnjosti. Glavni cilj ovog projekta nije bio da nategnuto nađemo sličnosti među balkanskim narodima, nego, naprotiv, da ukažemo na razlike među njima i da o tim razlikama učimo "otvorenih očiju". Zbog toga sam veoma zahvalna Ministarstvu prosvete jer je odmah prihvatilo ovaj projekat, odobrilo ove knjige za upotrebu u školama i dalo svu svoju podršku. Srbija koja se uvek nalazila na začelju, posebno kad je nastava istorije u pitanju, sad eto postaje pionir i to je veoma dobro odjeknulo i u međunarodnoj javnosti. ■